

Proč byl Karel IV. největší Čech?

Výstavbu kanalizací zastavila novela zákona

Benchmarking aneb jak si úřady vedou

Novinky v přípravě zadávacích podmínek

Evropa nezadržitelně stárne

Výročí 700 let od narození Karla IV.

26 Kč

700 let od narození Karla IV.

Proč byl Karel IV. největší Čech?

Přímo v prostorách Karlštejna jsme hovořily o tom, jaký člověk byl Karel IV., český král a římský císař: „Vidím v Karlovi především středověkého panovníka, který se choval pragmaticky a měl mimořádné nadání a schopnosti, dovedl se pohybovat v politice a diplomacii. Karel se naučil plynule hovořit a psát pěti jazyky a ve středověku byl plně gramotný. Měl znalosti v teologii a filozofii – to znamená vzdělání, které bylo v té době obvyklé jen pro duchovní, a dokázal vidět za horizont českého království. Věděl, že určité věci musí akceptovat jako porážku,“ říká Eva Doležalová, vedoucí oddělení dějin středověku Historického ústavu Akademie věd ČR.

Zuzana Pacinová

Na místech úzce spojených s osobností Karla IV., kterého jsme si zvykli nazývat Otcem vlasti a pokládat jej za svého, při rozhovoru s Evou Doležalovou vnímám, že mnohé, co jsme se dozvěděli v hodinách dějepisu, a z románů a filmů o Karlovi IV., byla jen částečná nebo spíše zjednodušená pravda. Stojíme v pomyslném vrcholu hradu Karlštejna – v kapli sv. Kříže. Mnoho let se do kaple nechodilo a hledal se způsob, jak to udělat, aby mohla být opět navštěvována.

V čem je kaple sv. Kříže tak výjimečná?
Už svým konceptem. Bylo to nejosvátnější místo hradu. Prostor byl

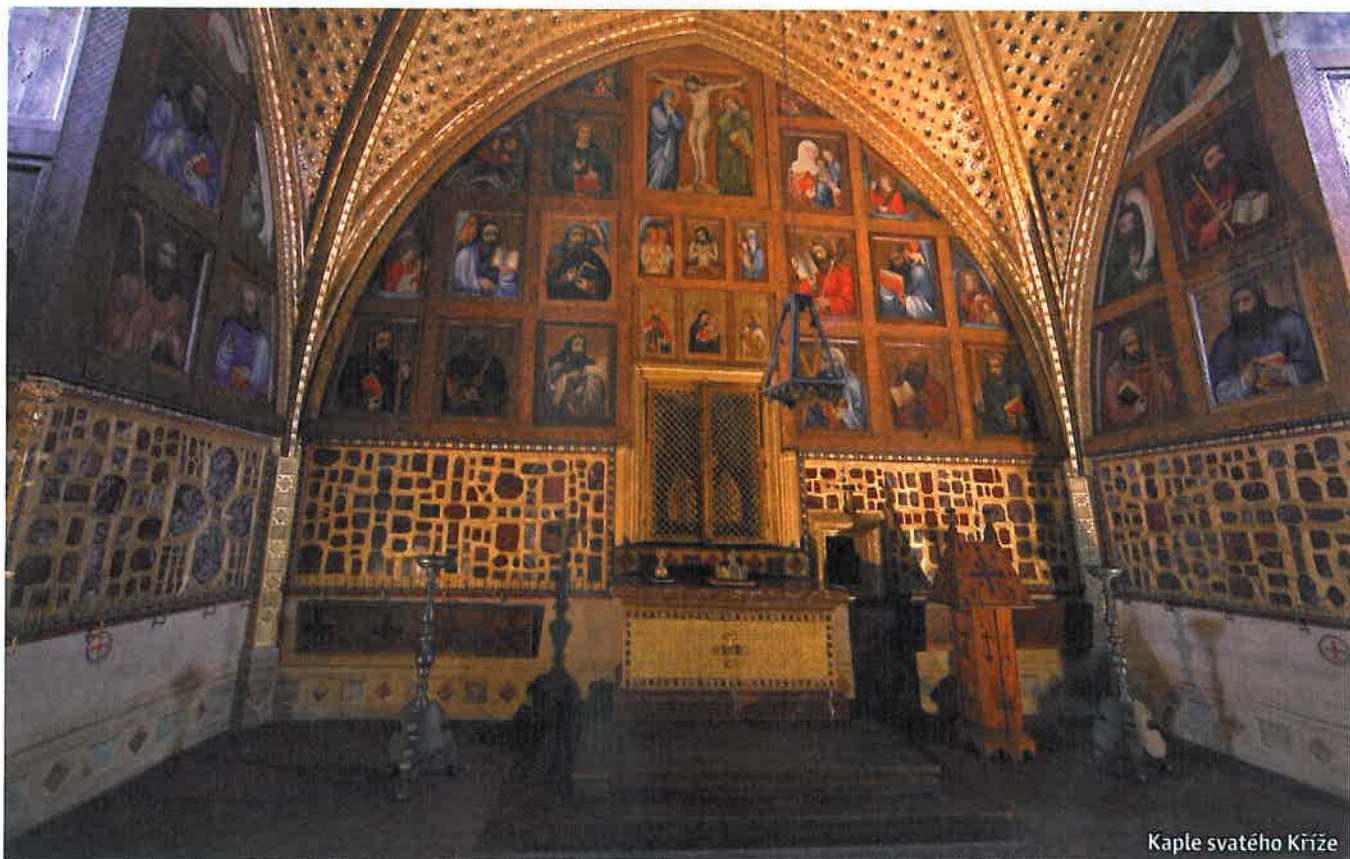
budován od samého začátku jako schránka na ty nejsvatější relikvie, které byly do Čech převezeny s říšským pokladem. Proto vznikly i legendy o ženách, které do kaple (u Vrchlického do hradu) nesmějí vstoupit. Hvězdná obloha v klenbě kaple symbolizuje přiblížení ke Kristu. Kaple je vyzdobena unikátním souborem gotických deskových obrazů z dílny Mistra Theodorika.

Jaké byly klíčové úspěchy Karla IV.?

Vnímáme Karla IV. jako největšího Čecha proto, že se jako první český král stal i římským králem a poději císařem, což byla z větší části zásluha Jana Lucemburského a jeho strýce Balduina

Trevírského. Karla vnímáme jako zakladatele řady institucí, které dávají společnosti řád a vzdělání, jako arcibiskupství pražské nebo univerzita. Na Karla myslíme, když jedeme českou krajinou, kde vidíme jak církevní, tak světské památky, které Karla stále připomínají. Je to také jeho nadhled nad věcí, který ho činí velkým Čechem, i samotná Praha, která se načas stala evropskou metropolí. Zakladatelské dílo města je s Karlem spojeno i přesto, že některé stavby nebyly za jeho života dokončeny a konečnou podobu jim dala až pozdější doba.

Jsme v prostorách karlštejnské kapituly, kterou Karel IV. založil a která

Kaple svatého Kříže

Král kyperský a král francouzský předávají Karlu IV. ostatky svatých, freska v karlštejnské kapitule

se měla starat nejen o duchovní život na hradě, ale také pečovat o říšský poklad a ostatky svatých, které Karel na Karlštejn soustředil. Na stěnách je vymalován příběh apokalypsy.

Karel IV. se snažil shromáždit co nejvíce ostatků svatých. Právě v prostorách karlštejnské kapituly jsou vyobrazeny scény, na nichž král francouzský a král kyperský předávají Karlovi relikvie spojené s utrpením Ježíše Krista – vidíme trn z Kristovy koruny a kousek houby, která mu měla s octem být podána na kříži. Čtrnácté století je doba, kdy se znovu ožívají představy o tom, že se blíží konec světa, že Antikrist přijde na svět a nastane poslední říše. Soudilo se, že budou zachována jen určitá místa a určití lidé, a to právě skrze ostatky světců, přímluvců u Boha. Karlovi nešlo jen o záchranu sama sebe a své rodiny, ale i o záchranu celé země. Myslel si, že když vybuduje v Čechách místo, kde bude soustředěno mnoho významných relikvií, může přispět ke spasení země. Pro středověkého člověka to bylo velmi důležité. Kdo ztratil možnost spasení, byl odsouzen k věčnému utrpení.

Jak Karel IV. vypadal? Odpovídá jeho vyobrazení v kapitule na Karlštejně skutečností?

Je to velice věrné zobrazení Karlovy postavy. Až do té doby se všechny postavy – světice, světcí, panovníci – zobrazovaly podle šablon. Proto všichni vypadají téměř identicky, liší se jen barvy oblečení, eventuálně vlasy, ale v podstatě nerozlišíte jednoho panovníka od druhého, pokud u něj není napsáno jméno. Když se podíváte na obraz Karla, všimnete si jeho přihřblé postavy, zdeformované brady, určitých charakteristických fyzických prvků, které podle antropologa Emanuela Vlčka souvisí s úrazem, který se Karlovi přihodil na podzim roku 1350. Pravděpodobně zápasil při turnaji pod vymyšleným jménem jako rytíř. Podle Emanuela Vlčka se nejspíš jednalo o úder dřevcem mířeným na bradu, protože došlo k roztržení spodní čelisti, jejímu zasunutí směrem dovnitř a ještě ke fraktuře horních obratlů. Hodně se o to zajímají neurochirurgové, protože takový úraz se snadno nepřežívá ani dnes. Je to jeden z nejfatálnějších možných úrazů a Karel IV., patrně v důsledku tohoto úrazu, ochrnul dočasně na všechny čtyři končetiny a dokonce se myslelo, že zemře. Po

říší se rozšířily zprávy, že Karel IV. byl otráven. Příčinit se o to údajně měli rytíři na jeho dvoře nebo příslušníci rodu Visconti (víme, že Karel unikl otravě už v mladých letech v Pávii v Itálii). Pak se objevila i úsměvná hypotéza, že Karlova žena Anna Falcká v něm toužila probudit milostný žár, a proto mu připravila pokrm lásky, kterým ho nechťíc otráвила. Tato hypotéza je dnes už vyloučena. Karel se nakonec z úrazu vzpamatoval, ale trvalo dva roky, než se mohl normálně pohybovat a jezdit na koni. Například italští kronikáři té doby si všimají, že panovník je nahnbený k jedné straně, že má v důsledku úrazu zasunutou bradu a že si nechal narůst plnovous (ve věku 34 let). Ten měl alespoň zčásti zakrýt nerovnou část obličeje. Skutečná podoba Karla IV. tedy pravděpodobně odpovídá fresce na Karlštejně. Karel nosil dlouhé vlasy až pod ramena, což nebylo v Evropě té době zcela obvyklé, a třeba francouzský král je ve stejné době zobrazen s daleko kratšími vlasy. Karel měl ještě sečné zranění v obličeji. Sečná rána, kterou antropolog Emanuel Vlček spojuje se zraněním v bitvě u Kresčaku, mu směřovala ke kořeni nosu. Kromě zranění trápila Karla IV. dna (obvyklá nemoc tehdejších panovníků), která mu

FOTO: ARCHIV HRADU KARLŠTEJN

způsobovala úporné bolesti a snižovala hybnost. Například zprávy z Karlovy poslední cesty do Francie (v letech 1377–1378) hovoří o tom, že Karla museli přenášet v nosítkách, protože cestu nebyl schopen vykonat koňmo. Podobné bolesti měli pravděpodobně i jeho synové Václav IV., který už ve dvaceti sedmi letech na krátkou dobu ochrnul, a Zikmund Lucemburský. Lucemburská rodová oční nemoc, v důsledku které jak jeho dědeček, císař Jindřich VII., tak jeho otec, Jan Lucemburský, téměř ztratili zrak, se u něj nerozvinula tak výrazně.

Soukromá oratoř Karla IV. je předmětem diskusí historiků. Není zcela jisté, zda výzdoba kaple není z pozdější doby, ale s největší pravděpodobností místo skutečně sloužilo k soukromým modlitbám panovníka. Nad pásem polodrahokamů je vyobrazen sbor českých zemských patronů, pod nimi bylo na stěně původně umístěno prkno z már, na nichž byly údajně převezeny ostatky svatého Václava z Boleslavi na Pražský hrad. V centru kaple vidíme Madonu s Ježíškem.

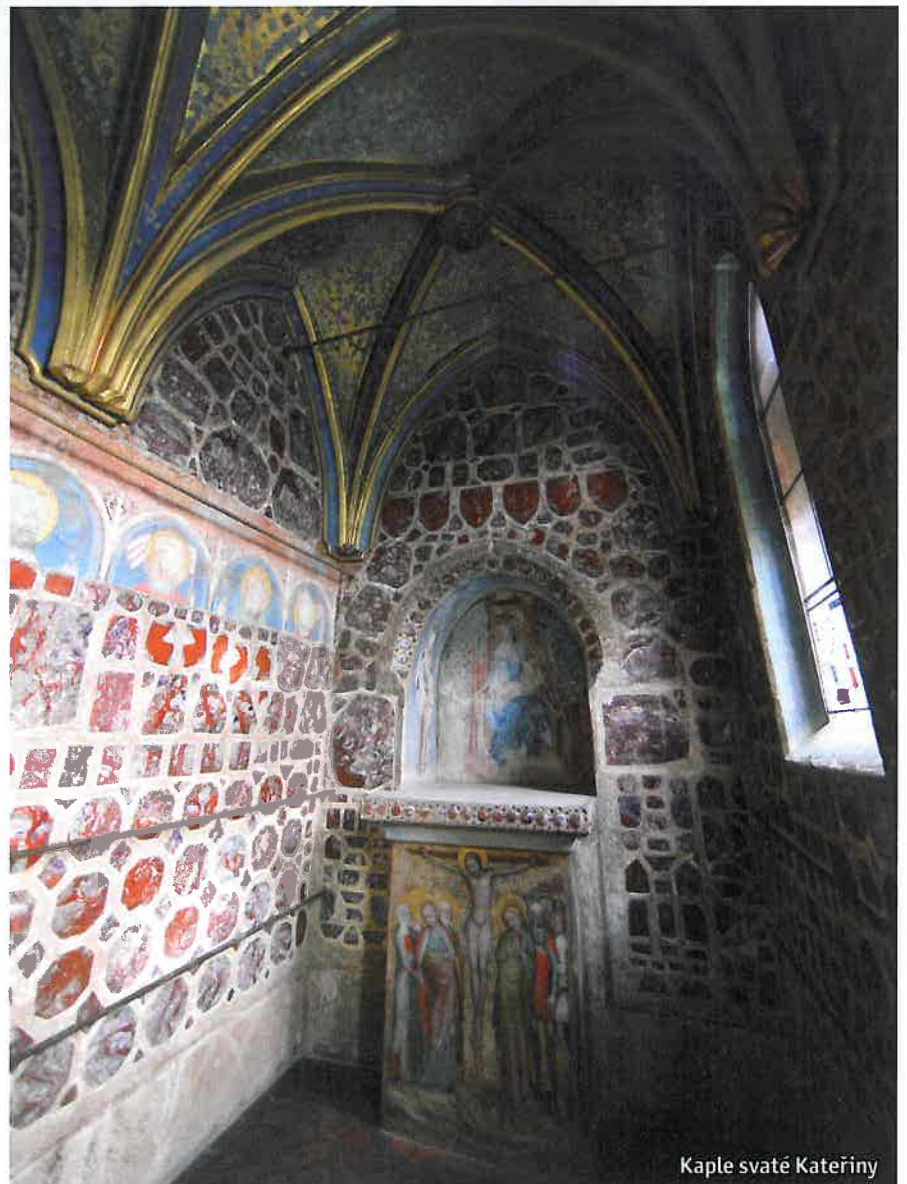
Zbožnost byla ve 14. století naprosto běžnou součástí života lidí. To, že ji

u Karla vnímáme silněji, je spíše tím, že mohl svou zbožnost dávat více najevo a i doba začínala být rozjitřená.

Jaký byl Karel IV.? To, co ve svém životě musel vydržet a prožít, mě vede k přesvědčení, že musel být velmi statečný. Nebo jsme to my sami, kdo si z něj udělal „modlu“?

Myslím, že je to kombinace všeho, co jste řekla. Máme tendenci nahlížet na člověka (tedy i Karla) vytrženého z historických souvislostí a vnímáme spíše tradici, která se kolem něj vytvořila. Karel IV. byl především středověký panovník a jako takový vládl. Musíme ho hodnotit v souvislostech jeho doby. Některé věci by se nám dnes nelíbily a také jsou i dnes dezinterpretovány. Například najdete člán-

ky o tom, že Karel IV. byl antisemita, protože se podílel na likvidaci norimberského židovského města. Tak to ale nebylo, on byl především pragmatický vládce a vždy hledal nejlepší cestu pro sebe i svůj lid. A co je důležité – otázka lidských práv z pohledu 19., 20. nebo 21. století je nepřenositelná do 14. století. Ptáte-li se na můj vlastní názor, já vidím v Karlovi středověkého panovníka, který se choval především pragmaticky. Tím, že ho Jan Lucemburský odvezl ze země a nechal ho vychovávat na francouzském dvoře, mu de facto velmi posloužil. Jeho otec ho také zasvětil do italské politiky, a Karel tak viděl, že je naprosto iluzorní, aby vládl celé Itálii až po Řím. Velikost Karla IV. spočívala i v tom, že dokázal akceptovat porážku.

Kaple svatě Kateřiny

Portrét Karla IV. a Anny Svidnické

Co se tedy v Norimberku, který jste zmínila, stalo?

V letech 1348–49 neměl Karel IV. v říši pevnou pozici. Potřeboval podporu měst a říšské šlechty. Proto se dostal do jednání s norimberskou městskou radou, která potřebovala, aby byli Židé odsunuti z centra města. Kromě toho norimberští měšťané byli u Židů velmi zadluženi. Karel se skutečně zavázal, pod podmínkou uznání své vlády Norimberkem, že odsunutí Židů nebude bránit. Rozhodně se nejednalo o žádný antisemitismus.

Jak to konkrétně se Židy dopadlo?

Došlo k pogromu na Židy, židovské domy byly zničeny. Později městská rada se souhlasem Karla IV. uvedla Židy do jiné části města.

Myslíte si, že bychom ve 14. století našli někoho, kdo by se Karlovi mohl v jeho schopnostech, vzdělání a nadhledu přiblížit?

Když mluvíme o středověku, byl Karel IV. bezpochyby výjimkou. Snad můžeme zmínit jeho konkurenta, proti kterému byl Karel zvolen za římského krále – byl to Ludvík IV., řečený Bavor. To byl muž, který si jako poslední středověký vládce troufl změřit své síly s papežstvím. Šel tím do obrovského konfliktu a od roku 1323 žil permanentně v papežské klatbě. Na druhou stranu zbudoval velkolepý bavorský dvůr, a co se týká politické erudice, diplomacie a přehledu, mohli bychom ho ke Karlovi přirovnat. Také synové Karla IV., Václav a Zikmund, díky mimořádné výchově a vzdělání, na které jejich

otec kladl velký důraz, se mu mohli vyrovnat v jazykových znalostech nebo v orientaci v teologických a politických textech. Problém je v tom, že to, jak se díváme na Václava i Zikmunda, je ovlivněno dobou husitství. Doba Václava IV. byla poznamenána dvojpapežstvím. Také fakt, že se proti němu stavěla část říše i česká šlechta, mu v učebnicích dějepisu nepřinesl příliš dobré hodnocení. A co se týká Zikmunda – na něm lpí husitská nálepka natolik, že jej stále vnímáme jako apokalyptickou „šelmu ryšavou“, která přinesla zkázu Českých zemí. Když se ale podíváme na Zikmunda jako na uherského krále, vidíme, že u něj byl také přítomen potenciál jeho otce – například dokázal stabilizovat stát i měnu.

Díváme se na dvojportrét Karla s Annou Svidnickou.

I na tomto vyobrazení je jeho podoba poměrně věrná – hnědorezavé vlasy a vousy, hnědé oči, mírně nahrbená postava. Anna Svidnická je módně oblečena. Místo původních upjatých šatů přišla za Blanky z Valois, první manželky Karla IV., do Čech nová móda – šaty s hlubšími výstřihy, zdůrazňující ženskou i mužskou postavu. Kronikáři dokonce vyčítali českým mužům, že nosí příliš upjaté nohavice a suknice tak krátké, že je jim vidět zadek.

Podle dobových vyobrazení se zdá, že všechny Karlovy ženy byly hezké.

Máme tendenci poslední z jeho žen – Alžbětu Pomořanskou, o které se hovoří, že lámala podkovy, vnímat jako

robustnější. O předchozích ženách, i podle ohledání antropologů, se můžeme domnívat, že byly poměrně subtilní. O Blance z Valois se ví, že byla pohledná a velmi zapůsobila i na české prostředí.

Karel znal Blanku z Valois od dětských let?

Říká se, že Blanka byla láska jeho života. Seznámili se jako děti v sedmi letech, kdy mu Blanku vybrali jako nevěstu a roku 1323 proběhla „dětská svatba“. Žili na stejném (francouzském) královském dvoře, setkávali se, měli stejnou výchovu a měli si co říci. Bohužel, Blanka zemřela velmi mladá a nevíme přesně, co bylo důvodem jejího úmrtí.

Blanka zemřela v roce, který byl jinak pro Karla IV. velmi úspěšný. Jak král nesl její ztrátu?

Karel IV. nebyl v době smrti Blanky v Praze. Když se k němu zpráva donesla, vrátil se zpět a byl přítomen smutečním obřadům. Její smrt nesl pravděpodobně velmi těžce, už proto, že se vzájemně dokonale znali a že Blanka byla i jeho tajná spojenkyně v konfliktu mezi ním a jeho otcem. Nicméně Karel byl pragmatik, a tak dlouho neváhal a ohlédl se po nevěstě. Potřeboval neutralizovat napětí v říši, a když zjistil, že se na „trhu nevěst“ objevila Anna Falcká, jejímž otcem byl bývalý spojenec Ludvíka Bavora, začaly námluvy, které dopadly úspěšně a skončily svatbou. Karel tímto sňatkem úspěšně „rozklížil“ opozici v říši a současně získal mladou ženu. Anna mu porodila syna Václava – ten ale zemřel v necelých dvou letech. Pro Karla, který budoval velkolepou říši, musela být ztráta dědice velmi těžká. I v tom můžeme vidět důvod, proč se pak ke svému druhému synu Václavovi, kterého mu porodila Anna Svidnická, choval velmi ochránářsky, pečoval o něj a snažil se mu proslapat cestu až k římské koruně.

Když se Karel, jako 17letý mladý muž, vrátil do Čech, našel zemi zpustošenou. Žádný z hradů nepatřil králi, všechny byly zastavené nebo měly jiného majitele. To všechno musel Karel postupně dávat do pořádku. Z tohoto pohledu se zdá, že byl obrovský rozdíl v odpovědnosti mezi Karlem a jeho otcem –

Janem Lucemburským. Nebo nám to tak jen připadá?

Pravda je někde napůl cesty. Karel se později pokusil královský majetek restituovat, v roce 1355 chtěl prosadit zemský zákoník (později zvaný *Majestas Carolina*), ve kterém deklaroval nezcizitelný královský majetek a chtěl sáhnout šlechtě na některá privilegia a řekněme i majetky, kterých se jí do té doby neoprávněně dostalo. Zjistil ovšem, že některé požadavky jsou už neprosaditelné a musel zákoník „odvolat“, respektive prohlásil, že shořel, a tudíž jej nebude předkládat k projednání na zemském sněmu. Existuje listina, ve které Karel IV. zákoník odvolává a uvádí zmíněný důvod. Samozřejmě se vědělo, že existují kopie, ale šlechta nechala Karlovi „ústupovou cestu“ a nezpochybnila tvrzení, že zákoník shořel. Předtím, v témže roce, vykonal Karel svou římskou cestu, doprovázen přední českou šlechtou, která mu stála věrně v zádech a opravdu ho podporovala. Zřejmě proto nabyl dojmu, že nastal čas k takovému zákoníku. Hluboce se však mýlí! Když na podzim zákoník předložil, viděl, že jej neprosadí. I tady se projevilo mistrovství Karla v tom, jak dokázal ustoupit. To, že je Jan Lucemburský hodnocen jako král cizinec, který zajížděl do Čech pouze vybrat mimořádnou berni – to má dva aspekty. Stačí si vzpomenout na počátek jeho vlády – přijel do Čech vychován na francouzském dvoře, seznámený s říšským právem a s určitou představou o tom, jak funguje propůjčování lén (panovnických statků) šlechtě. Ale v Čechách, když někdo získá nějaký majetek, odmítá ho vrátit, i když není jeho. Šlechta, i když si Jana sama zvolila, se staví proti králi, zatímco jeho rádci – ti nejlepší v tehdejší střední Evropě – mu říkají, že se musí proti šlechtě prosadit. Jan nakonec rezignoval na velké změny v českém státě, ale bylo by chybou vnímat ho negativně. Je pravda, že Jan byl velmi mladý. Jan i Karel, přestože o nich nemůžeme mluvit jako o milujícím otci a synovi, se respektovali, v důležitých věcech jednali v souladu a podporovali se. Dokonce i Ludvík Bavor se pokusil vrazit mezi ně klín politickou intrikou, ale Karel nezradil svého otce, stejně jako se Jan neposta-

Eva Doležalová

FOTO: RADOŠLAV BERNÁTKA

vil otevřeně proti svému synovi. Velká Karlova politika by bez toho, co pro něj udělal Jan Lucemburský, nebyla možná. Jan mu prošlapal cestu a mistrovsky zajistil, aby byl Karel zvolen římským králem (11. července 1346) – to byl naprostý vrchol Janova snažení. Jan Lucemburský a jeho strýc Balduin, arcibiskup trevírský, dali Karlovi dva hlasy; hlasy dalších tří kurfiřtů už byly získány mistrovskou hrou politiky a peněz.

Byla to tedy obchodní záležitost?

Byla to politicko-obchodní hra. Všichni si svůj hlas nechali zaplatit, včetně Balduina Trevírského, kterému Karel v listinách (po volbě) slibuje, že mu uhradí veškeré náklady a bude se mu revanšovat. Nemůžeme být naivní idealisti, abychom si mysleli, že kurfiřti zvolili Karla jako dobrého a spravedlivého proti špatnému oponentovi. Chovali se pragmaticky – a tím nemyslím nic špatného, tak to prostě bylo.

Když si uvědomím, že Karel IV. byl svým otcem, Janem Lucemburským, jako malé dítě uvězněn (napřed na

Křivoklátě, pak na Lokti a pak opět na Křivoklátě), byl odloučen od své matky, pak byl odeslán na výchovu na francouzský dvůr, a když se po letech (roku 1333) vrátil zpět do Čech, jeho matka už nežila, to mi připadá velmi drsné.

Musíme se na to dívat očima středověku – takhle byly vychovávány děti na královských dvorech. Péče dnešního typu, kdy maminka zůstává s dítětem co nejdéle, nebyla reálná. Ty dva roky, kdy byl Karel s matkou, jsou velmi krátká doba. Jeho vlastní životopis dává tušit, že si z dětství něco pamatoval a na matku vzpomínal s láskou. Je možné, že si s sebou nesl určité trauma, které se mohlo odrážet v jeho vztahu k otci. Že otcí zazlival, že mu nebylo umožněno alespoň se s matkou vidat. Někteří historici uvažují o tom, že odtud může pramenit silný vztah Karla k Panně Marii, ve které – v ženě, která na klíně drží malé dítě –, si mohl matku personifikovat. Malé dítě hledá útěchu, která je mu srozumitelná, a proto tahle úvaha není úplně nepravděpodobná. Jinak byly děti na (královských) dvorech vychovává-

ny jen asi do sedmi let. Dívky pak byly odesílány na dvory svých budoucích ženichů, aby si zvykly, naučily se jazyk i dvorní etiketu.

Přesto mě trochu děsí představa, že když se Karel IV. vrátil jako mladý zpět do Čech, od opata Zbraslavského kláštera už jen slyší vyprávět o tom, jak jeho matka - královna Eliška Přemyslovna - žila v posledních letech. Nena jde tady nikoho blízkého, je sám, nemá se o koho opřít.

Byl ale obklopen lidmi, kteří mu pomáhali. Jeho první družinu mu vybral ještě otec. Byli tam šlechtici z říše, Lucemburska i Čech, kteří už dříve byli na Janově dvoře. S řadou z nich si Karel dobře porozuměl. Později si už Karel sám vybíral mezi šlechtici ty, kteří mu byli nejbližší. Byli to většinou příslušníci drobnější šlechty. V říšské politice mu pomáhali preláti - biskupové a arcibiskupové. Karel se snažil obcházet oficiální postup a doporučovat takové lidi, kteří mu budou věrní, aby jejich prostřednictvím mohl spravovat další území. Ty lidi, které pustil blízko k sobě a kteří vykonávali důvěrné nebo delikátní posláná, si dokázal dobře vybrat. ■

Kopie svatováclavské koruny

Karel si dal korunu zhotovit pro svou korunovaci v roce 1347, práce na ní ovšem pravděpodobně začaly již roku 1346. Koruna byla pojata tak, že patří českému státu, respektive jeho věčnému vládci, knížeti Václavovi, který dohlíží na to, aby vláda dalších panovníků byla spravedlivá a správná, a jako taková může být panovníkovi pouze zapůjčena ke korunovaci nebo k jiným velice slavnostním příležitostem. Karel IV. prosadil, že koruna má být trvale uložena v rozestavěné katedrále sv. Víta. Byla umístěna vedle ostatků sv. Václava a stala se součástí svatováclavského pokladu. Koruna byla ještě po korunovaci Karla IV. roku 1347 drobně upravena. Zřejmě byla dozdobena pásky, které ji propojují. Do vrcholu koruny - do křížku - byl vložen trn z koruny Ježíše Krista jako připomínka

menutí Ježíšova utrpení i věčného panování. Svatováclavskou korunu pak používali všichni čeští králové po Karlovi IV.

Korunovace podle korunovačního řádu Karla IV.

V předvečer korunovace jel panovník na Vyšehrad, kde se účastnil bohoslužebných obřadů a kde mu současně měly být ukázány relikvie po Přemyslu Oráčovi - mošna a lýčené střevíce, které v té době pravděpodobně ještě existovaly, protože o nich jsou i jiná svědectví. Ty měly v panovníkovi vyvolat pocit pokory. Teprve poté mohl začít slavnostní průvod ulicemi Prahy do katedrály, která v roce 1348 ovšem ještě nestála. Korunovace Karla IV. pravděpodobně probíhala v bazilice sv. Víta a byla druhem svátostného svěcení. Panovník byl pomazán na prsou a zádech a na hlavu mu byla vsazena koruna. Byl přitom oblečen do církevního roucha a vedle koruny mu byly předávány další symboly pozemské vlády, jejichž přijetím se zavazoval, že bude spravovat zemi dobře a spravedlivě a že bude církev i svěřenou zemi ochraňovat. Celá korunovace pak skončila holdováním panovníkovi, kdy přihlížející, zejména šlechta a duchovenstvo, ale i lid, provolávali králi slávu a tím ho současně uznávali za panovníka. Na korunovaci pak navazovala hostina, která ovšem při každé korunovaci probíhala jinde.

Hrad Karlštejn

Karlštejn patří mezi symboly českého státu i vlády Karla IV.

Středověký hrad, jehož základní kámen položil 10. června roku 1348 spolu s panovníkem i první pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic, byl zpočátku budován jako menší sídlo a až později byl rozšiřován o části určené k uchování říšských i českých klenotů, svatých ostatků i vzácných listin korunního archivu. O dnešní návštěvnosti hradu i o tom, co se na Karlštejně v letošním roce 700. výročí narození jeho zakladatele chystá, jsme hovořili s jeho kastelánem Jaromírem Kubů.

Zuzana Pacinová

Karlštejn je jednou z nejnavštěvovanějších památek České republiky. Jací lidé sem přijíždějí?

V loňském roce (2015) byla návštěvnost hradu 218 tisíc lidí, z nich bylo jen 25 procent cizinců. To jsou úplně jiná čísla, než jaká byla ještě v devadesátých letech, kdy se cizinci na návštěvnosti podíleli až 68 procenty. V 1998 se srov-

nala čísla návštěvnosti českých a zahraničních turistů a od té doby neustále roste počet tuzemských návštěvníků. Jsem tomu rád - ať národ, jemuž hrad patří, se s ním seznamuje a chodí na prohlídky! Pokud se týká cizinců, nevidujeme přesné počty jednotlivých národností, ale evidujeme výkladové jazyky. Pořadí jazyků, kterými jsou prohlídky vedeny, je: čeština, angličtina, italština, němčina, francouzština a ruština. Hrad

prezentujeme ve třech návštěvnických okruzích. Do roku 2000 jsme nabízeli pouze jeden návštěvnický okruh. Až do té doby byla kaple sv. Kříže již 18 let uzavřena z důvodů probíhajícího restaurování jak obrazů Mistra Theodorika, tak inkrustace a stropu, který představuje hvězdné nebe. Zkušenosti z prezentace kaple před rekonstrukcí byly otřesné. Návštěvníci například olupovali zlacení na inkrustaci mezi drahokamy, z nichž

tři ukradli, nebo se podepisovali na nástěnné malby, které jsou na schodišti do kaple sv. Kříže. Proto, když byla zrestaurovaná kaple v roce 2000 znovu otevřena, stanovili jsme nejprve maximální počet 12 osob ve skupině a dnes jsme dospěli k počtu 16 lidí ve skupině, který již nechceme zvyšovat. Po šestnáctileté zkušenosti s tímto režimem prohlídek v kapli sv. Kříže můžeme říci, že již nedochází k jejímu dalšímu poškození.

V kapli je v provozu klimatizační jednotka?

Ano, od roku 2000 je v provozu jednotka, která vhání do kaple vzduch o požadované teplotě a vlhkosti tak, aby tam bylo nejvýše 25 stupňů Celsia v létě a ne méně než 5 stupňů Celsia v zimě. Na hradě jsou ještě další velmi vzácné historické prostory, jako kostel p. Marie, kaple sv. Kateřiny, sakristie a další, kde klimatické jednotky nejsou, a tak udržujeme mikroklima těchto prostor tak říkajíc „na koleně“, s pomocí topicích radiátorů a kostek, které ohřívají vzduch. Odborníci, se kterými spolupracujeme, nám zpracovali „návod“, jakým způsobem připravit kostel Panny Marie na mši svátou, kdy je v něm po dobu dvou hodin přítomno přibližně sedmdesát lidí. Všechna tato opatření způsobují, že v těchto interiérech již nikdy nemůže vzniknout takzvaný rosný bod.

Jak se prostředí kostela Panny Marie na mši připravuje?

V prostorách zatopíme, dáme tam fukary a také v určitých chvílích vyvětráme. Kombinace všech těchto opatření dohromady působí pozitivně (tak, že nevznikne rosný bod).

Češi mají ke Karlovi IV. emotivní vztah, ale co Němci nebo jiné národy, které sem přijedou? Hledají tu něco konkrétního nebo přijedou za zajímavou „atrakcí“, o které slyšeli, že je dobře ji navštívit?

Němci tím, že s nimi máme společnou historii, přesně vědí, kam jedou, a mají předem nastudované, co uvidí. Také rozumí tomu, co se tu říká při prohlídce hradu. To se ovšem vůbec nedá říci o některých národnostech například z Dalekého východu. Jinak sem oprav-

FOT: RADOŠLAV BERNÁT 2x

Ing. Jaromír Kubů (*26. 4. 1953)

Po absolvování gymnázia v Turnově vystudoval Vysokou školu ekonomickou. V letech 1982 až 1987 byl kastelánem na zámku v Březnici a od roku 1987 je kastelánem na Karlštejně. Jaromír Kubů získal ocenění od Hradní stráže Pražského hradu. Hrad Karlštejn má mezinárodní ocenění Europa Nostra Award z roku 2006 a mezinárodní ocenění od TripAdvisor 2014.

du jezdí lidé z celého světa. Chyběla nám jen Antarktida, ale i skupina lidí z této vzdálené oblasti se tu před několika lety objevila. Ve starších (ještě ručně psaných) návštěvních knihách Karlštejna našla má žena, že i počátkem 20. století přijeli na hrad dva Číňané nebo čtyři Japonci. Návštěvní knihy tady máme v nepřerušené řadě od poloviny 19. století, lidé se zde mohou podepsat nebo napsat svůj názor. Tak třeba v knihách z 19. století jsou podepsáni herci Národního divadla, známí obrozenci nebo třeba i filozof G. F. Hegel. Jen jedna návštěvní kniha chybí, je z 21. srpna 1968. Z roku 2012 tu máme

podepsaného prezidenta Klause, který přijal pozvání kardinála Dominika Duky k zádušní mši za Karla IV.

Jaké speciální oslavy či církevní akce chystá Karlštejn k výročí 700 let od narození Karla IV.?

Třináctého května odtud bude Česká televize Ostrava vysílat pořad Dobré ráno s Českou televizí. Na 15. května plánujeme přednášku profesora Royta o Karlu IV., a ve stejný den se také uskuteční mimořádná zádušní mše za Karla IV., které se zúčastní i kardinál Vlk. Na hradě Karlštejně také připravujeme výstavu karlštejnského pokladu, která

bude zahájena 7. května v prostorách bývalé konírny císařského paláce. Součástí výstavy by kromě pokladu měla být i napodobenina stolu, který je zachycený na dobové iluminaci, vzniklé během poslední návštěvy Karla IV. v Paříži v roce 1378. Tento stůl, včetně asi šesti figurín ve středověkém oblečení a kopií středověkých nádob, by měl být na výstavě také ukázán.

Kde se karlštejnský poklad našel a co obsahuje?

To je i pro nás obrovská záhada. Mís-to, kde se našel, neznáme. Víme jen, že byl nalezen během mockerovské rekonstrukce Karlštejna na konci 19. století. A také víme, že část pokladu prodali dělníci nějakému starožitníkovi v Praze a část se objevila dokonce na území USA, pak se vrátila zpět do Čech a dnes je poklad v majetku Uměleckoprůmyslového muzea.

A další letošní kulturní akce?

Chystáme například Hradozámeckou noc, kterou letos plánujeme na 27. srpna. Kromě dalšího programu budeme při této příležitosti promítat i velmi ob-

líbený film Noc na Karlštejně (s Janou Brejchovou, Jaromírem Hanzlíkem a Waldemarem Matuškou). V červenci a srpnu jsou na každou středu přichystané večerní prohlídky. Po čtyři večery – 15. a 16. července a 12. a 13. srpna – budeme mít speciální noční prohlídky pod názvem „Ať žije král, ať žije císař“. Poslední víkend v září se uskuteční tradiční karlštejnské vinobraní, letos již 20. v pořadí. Karla IV. hraje opravdu geniálně Zdeněk Krajiček z Českého Krumlova, který přijede už ve čtvrtek v civilu a už mluví jako Karel IV. (smích). Velmi tu roli prožívá a má pak u lidí skutečně velký úspěch. Chceme ho proto angažovat i na Hradozámeckou noc a do ranního vysílání České televize, aby se lidé bavili.

Víme, že Karlštejn, s výjimkou nejposvátnějších a nejstarších míst, která jsou dosud zachována v původní podobě, byl v pozdější době výrazně přestavěn. Jaké byly ty hlavní úpravy?

Myslím si, že právě přestavba hradu je důvod, proč nebyl dosud zapsán na listinu světového kulturního dědictví UNESCO. Můj názor je samozřejmě

opačný – Karlštejn by na listinu památek UNESCO patřil, a to pro neuvěřitelně vzácnou středověkou výzdobu kaple sv. Kříže a dalších historicky cenných prostor. Když Karel IV. Karlštejn zakládal, netušil, že bude muset udělat velkou změnu v jeho výstavbě. Jakmile začalo být pravděpodobné, že se stane římským císařem, vznikla potřeba uložit největší poklad křesťanského světa – tzv. říšské svátosti. Na osmi dubových vozech byl říšský poklad vezen nejprve na Vyšehrad a potom na Pražský hrad. Osm let poté, po dostavení Karlštejna, byl říšský poklad tajně převezen na Karlštejn. Hrad tak začal fungovat v podstatě jako říšský trezor neboli pokladnice. V 16. století byl opraven a částečně renesančně přestavěn. Po celá další staletí velmi chátral, až přišla v 19. století mockerovská přestavba. „Kdyby nebylo Mockera, prohlížíme si dnes zbytky výzdoby kaple sv. Kříže někde po muzeích,“ řekl velmi trefně před několika lety v dokumentu o mockerovské přestavbě jeden z profesorů fakulty architektury ČVUT. Je nepochybné, že architekt Mocker hrad stavebně zachránil. ■

Karel IV. s Annou Svídnickou

Na tomto vyobrazení je jeho podoba poměrně věrná – hnědorezavé vlasy a vousy, hnědé oči, mírně nahrbená postava. Anna Svídnická je módně oblečena. Místo původních upjatých šatů přišla za Blanky z Valois, první manželky Karla IV., do Čech nová móda – šaty s hlubšími výstřihy, zdůrazňující ženskou i mužskou postavu. Kronikáři dokonce vyčítali českým mužům, že nosí příliš upjaté nohavice a suknice tak krátké, že je jim vidět zadek. (více na straně 10)

**VEŘEJNÁ
SPRÁVA**

Číslo 9/2016, ročník XXVII, vyšlo 4. 5. 2016

Vydává Ministerstvo vnitra České republiky

Adresa Redakce Veřejná správa, náměstí Hrdinů 3,
140 21 Praha 4, vespra@mvcr.cz

Sídlo redakce Olšanská 4/1951, 130 00 Praha 3 – Žižkov

Šéfredaktorka Martina Němcová, 974 841 784

Zástupce šéfredaktorky Jiří Chum, 974 841 663

Redaktorky Zuzana Pacinová, 974 841 783,
Lucie Sýkorová, 608 524 113, Lucie Valeriánová, 774 851 235

Korektorka Olga Suchánková

Fotograf Radoslav Bernat, 974 841 633

Grafik Lucie Panenková, 974 841 646

Obálka Foto Radoslav Bernat

Inzerce Martina Němcová | tel.: 723 641 491
martina.nemcova@mvcr.cz

Tisk Tiskárna Ministerstva vnitra, s. p. o.

Předplatné Moraviapress, a. s. | tel.: 800 100 314,
516 205 176 | verejna.sprava@moraviapress.cz

Distribuce Moraviapress, a. s., PNS, a. s., Monitor
a Tiskárna Ministerstva vnitra, s. p. o.

Veřejná správa vychází každý druhý týden v počtu 26 čísel ročně.
Cena vydání 26 Kč, roční předplatné 676 Kč, pololetní 338 Kč.
ISSN 1213-6581.

Za věcnou správnost příspěvků zodpovídají jednotliví autoři,
jejich názory nemusí vyjadřovat mínění redakce. Redakce si
vyhrazuje právo provádět jazykovou úpravu rukopisů, opravy
faktografických chyb a dalších nedostatků.

© Ministerstvo vnitra. Žádná část obsahu nesmí být
reprodukována ani jinak šířena bez souhlasu vydavatele.

Veřejná správa navazuje na tradici časopisu Samosprávný obzor
z roku 1879. Také my „chceme dávat poučení obcím a okresům,
jak mají spravovat samy sebe, a to spravovat se tak,
aby neomezovaly se jenom na to, co přímo ukládá jim zákon.“

ZPRAVODAJSTVÍ

- 2 Mimořádná dotace pomůže zachovat Klokánky
Setkání se starosty obcí, ve kterých jsou umístěna zařízení s uprchlíky
- 3 Vyfoťte „svoje město“ a vyhrajte zajímavé ceny

TÉMA

- 4 Výstavbu kanalizací zastavila novela Zákon o pozemních komunikacích
- 6 Na občanky se čeká průměrně 8,5 minuty. Zjistil to benchmarking
Vzdělávací centrum pro veřejnou správu

SLOVO STAROSTY

- 8 Obstáli jsme ve velkém testu odolnosti
Dan Ramzer, starosta města Frýdlant

ROZHOVOR

- 10 Proč byl Karel IV. největší Čech?
S historičkou Evou Doležalovou k výročí 700 let od narození Karla IV.
- 15 Karlštejn patří mezi symboly českého státu i vlády Karla IV.
S kastelánem hradu Jaromírem Kubů

KONZULTACE

- 18 Zákon o zadávání veřejných zakázek a novinky v přípravě zadávacích podmínek
Nová právní úprava veřejných zakázek

ROZHOVOR

- 20 Řídit město je složitá šachová partie
Se Sylvou Kováčikovou, místostarostkou Bílovce

DOTACE

- 24 Česko-slovenské příhraničí spolupracuje nejen díky dotacím
Obce a kraje mohou zmodernizovat své informační systémy

TÉMA

- 22 Energetické fórum & Teplárenské dny
Ohlédnutí za 22. ročníkem

VÝZNAČNÉ RADNICE

- 30 Barokní radnice se po rekonstrukci stala galerií
Polička

CESTA Z MĚSTA

- 32 Připomínku vítězství i totalitního zla najdete kousek od sebe
Monument v Milíně a památník Vojna

Vážení čtenáři,
jak jsem vám v minulém čísle slíbila, připravili jsme pro vás rozsáhlý materiál o Karlu IV. Letos totiž slavíme 700 let od jeho narození. Společně s Evou Doležalovou z Historického ústavu Akademie věd ČR jsme se proto vydali na Karlštejn, abychom si v těchto dobových prostorách, které máme všichni neodmyslitelně s Karlem IV. spojené, povídali o jeho životě i o tom, jaký vlastně Karel IV. byl. A když už jsme na Karlštejně byli, neopomenuli jsme udělat rozhovor s jeho kastelánem, který nám prozradil, nejen jaké akce se letos na hradě u příležitosti výročí Karla IV. chystají, ale také to, proč není Karlštejn zapřísáhnuto na seznamu UNESCO.

Věnovali jsme se také problému s novelou zákona o pozemních komunikacích a zjišťovali jsme, jak funguje benchmarking v Česku. Díky tomuto zajímavému projektu může i vaše obec zjistit, jak efektivně či neefektivně pracuje místní úřad a jak to „chodí“ například na úřadě o několik obcí dál. Odborná konzultace se tentokrát věnuje zákonu o zadávání veřejných zakázek a novinkám v přípravě zadávacích podmínek. Rozhovorů je v tomto čísle hodně, proto vás upozorním ještě na ten s místostarostkou Bílovce, která je úspěšnou političkou již řadu let. Příjemné počtení vám přeje

Mgr. Martina Němcová
šéfredaktorka